

Сон ("У всякого своя доля...") (скорочено)

Тарас Шевченко

У всякого своя доля
І свій шлях широкий:
Той мурує, той руйнує,
Той неситим оком
За край світа зазирає —
Чи нема країни,
Щоб загарбать і з собою
Взять у домовину,
Той тузами обирає
Свата в його хаті,
А той нишком у куточку
Гострить ніж на брата.
А той, тихий та тверезий,
Богобоязливий,
Як кішечка, підкрадетися,
Вижде нещасливий
У тебе час та й запустить
Пазурі в печінки, —
І не благай: не вимолять
Ні діти, ні жінка.
А той, щедрий та розкішний,
Все храми мурує;
Та отечество так любить,
Так за ним бідкує,
Так із його, сердешного,
Кров, як воду, точить!..
А братія мовчить собі,
Витріщивши очі!

Ліричний герой повертається напідпитку додому. Він лягає спати і раптом сниться йому дивний сон. Йому здається, що слідом за совою він летить над землею. Бачить він у передсвітанковому тумані села у рясних садках, красиву країну. Але чомусь та картина не викликає радості, бо "рай" той страшний. Бо он з каліки знімають латану свитину разом зі шкурою, розпинають за подушне вдову, єдиного ж її сина забирають у рекрути. Попідтинню шкандибає покритка з байстрам, а батько-панич вже розважається з іншою.

Поет звертається до Бога із запитанням, чи довго ще терпіти народів таку наругу.

Знову герой продовжує свій політ. Навкруги він бачить сніги і раптом чує гул кайданів. Це каторжники працюють на рудниках Сибіру. І тут немає щасливого життя. Серед злодіїв знаходяться і революціонери.

Знову піднімається герой у небо. Бачить він якесь чи то московське, чи то німецьке, чи то турецьке місто. У ньому знаходяться тільки одні палати. Раптом усе спалахнуло, виявилось, що це розпочався парад.

Герой проштовхується наперед, зустрічає дорогою земляка, який пропонує провести його до палацу за гроші. Зробившись невидимим, герой проходить до палат. Бачить він царя, що виступає бундючно, і біля нього непривабливу царицю.

Викликає подив, що таким людям присвячено стільки віршів.

Багато тут різних панів, які намагаються протиснутися ближче до царської пари.

Цар підходить до найстаршого і б'є його в пику, той б'є меншого і так пішло далі.

Герой вирішує оглянути місто, бачить пам'ятник Петру I, який розпинав Україну, Катерині II, яка її доконала. Раптом він чує пісню про замордованого гетьмана Павла Полуботка. З неба спускається хмара — біла пташка, яка співає:

І ми сковані з тобою,

Людоїде, змію!

На страшному на судищі

Ми Бога закриєм

Од очей твоїх неситих...

Починається ранок, і додому повертаються дівчата, яких матері послали вночі на заробітки. В сенат ідуть писарі, щоб брати хабарі. Між ними і українці, які забули свою мову.

Герой страждає за Україною, "бездітною вдовицею". Надумався він подивитися, що ж відбувається у царських палатах, і побачив там страшного з похмілля царя, що кричав на підданих. Знову починається крик від більшого на меншого. Раптом цар зіщулився і став подібним до кошеняти. Герой засміявся і прокинувся.

Критика, коментарі до твору, пояснення (стисло):

Поему "Сон" Тарас Шевченко написав після повернення з України, вражений стражданнями земляків.

Епіграф розкриває бажання автора розказати людям правду про суспільство зла і насильства.

Картини страждання гноблених протиставляються зображенню мізерності царського палацу, його підданих. Царське подружжя змальовується як потворні непривабливі істоти.

Засобами сатири у поемі є гротеск, сарказм та іронія.

Поема "Сон" — перший в українській літературі твір політичної сатири, Форма сну не тільки не затіняє викривального змісту, а наче підкреслює нереальність такого жахливого існування людини.